

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES

Gelibolulu Mustafa Âlî ve Kavâ'idü'l-Mecâlis'i

HAZIRLAYAN: MEHMET ŞEKER

Gelibolulu Mustafa Âlî ve
Kavâ'idü'l-Mecâlis'i

**Gelibolulu Mustafa Âli ve
Kavâ'idü'l-Mecâlis'i**

Türk-İslâm Bilim Kültür Mirası Dizisi: 50

ISBN: 978-625-8352-22-1

DOI: 10.53478/TUBA.978-625-8352-22-1

Ankara, 2022

Hazırlayan

Mehmet Şeker (Prof. Dr.)

Editör

Hanifi Vural (Prof. Dr.)

Tasarım

Murat Acar

TÜBA Başkanı

Muzaffer Şeker (Prof. Dr.)

Proje Yayın Kurulu

Atilla Bir (Prof. Dr.)

Erhan Afyoncu (Prof. Dr.)

Hüseyin Sarıoğlu (Prof. Dr.)

M. Fatih Andı (Prof. Dr., Proje Yürütücüsü)

Muhittin Macit (Prof. Dr.)

Mustafa Çiçekler (Prof. Dr., Proje Yürütücüsü)

Mustafa Kaçar (Prof. Dr.)

Proje Yayın Koordinatörleri ve Danışmanları

Turgay Anar (Prof. Dr.)

Proje İdari İşler Sorumlusu

Duygu Erol

Baskı

Tek Ses Ofset Ltd. Şti.

Kazım Karabekir Caddesi

Kültür Çarşısı 7/60 Altındağ / Ankara

Sertifika No: 44186

© Türkiye Bilimler Akademisi 2022

Bu eserin tüm yayın hakları, Türkiye Bilimler Akademisi'ne aittir.

Yayıncının yazılı izni olmadan kısmen veya tamamen basılamaz ve çoğaltılamaz.

Eserden kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir.

Kitabın dil, bilim, etik ve hukuk açısından bilimsel sorumluluğu yazara aittir.

Türkiye Bilimler Akademisi'nin sorumluluğu bulunmamaktadır.

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ

Vedat Dalokay Cad. No: 112 Çankaya 06670 Ankara

bilimklasikleri@tuba.gov.tr

0 312 442 29 03

www.tuba.gov.tr

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
CUMHURBAŞKANLIĞI

Şimşeklerinde

Gelibolulu Mustafa Âlî ve Kavâ'idü'l-Mecâlis'i

OSMANLI SOSYAL HAYATINA DAİR KURALLAR

Hazırlayan
Mehmet Şeker

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES

**Mustafa Âli of Gallipoli and
his Manuscript "Kavâ'idü'l-Mecâlis"**

Turkish-Islamic Scientific and Cultural Heritage Series: 50

ISBN: 978-625-8352-22-1

DOI: 10.53478/TUBA.978-625-8352-22-1

Ankara, 2022

Prepared By

Mehmet Şeker (Prof. Dr.)

Edited By

Hanifi Vural (Prof. Dr.)

Design

Murat Acar

President of TÜBA

Muzaffer Şeker (Prof. Dr.)

Editorial Board of Project

Atilla Bir (Prof. Dr.)

Erhan Afyoncu (Prof. Dr.)

Hüseyin Sarıoğlu (Prof. Dr.)

M. Fatih Andı (Prof. Dr., Project Coordinator)

Muhittin Macit (Prof. Dr.)

Mustafa Çiçekler (Prof. Dr., Project Coordinator)

Mustafa Kaçar (Prof. Dr.)

Publication Coordinators and Advisors of Project

Turgay Anar (Prof. Dr.)

Administrative Affairs Supervisor of Project

Duygu Erol

Printed By

Tek Ses Ofset Ltd. Şti.

Kazım Karabekir Caddesi

Kültür Çarşısı 7/60 Altındağ / Ankara

Sertifika No: 44186

© Turkish Academy of Sciences 2022

All publishing rights of this work belong to the Turkish Academy of Sciences.

It may not be printed and reproduced partially or fully without the written consent of the publisher. It can be cited by providing full reference.

The author bears full scientific responsibility for the book in terms of language, academic, ethics and law. Turkish Academy of Sciences has no responsibility whatsoever.

TURKISH ACADEMY OF SCIENCES

Vedat Dalokay Cad. No: 112 Çankaya 06670 Ankara

bilimklasikleri@tuba.gov.tr

0 312 442 29 03

www.tuba.gov.tr

Under the auspices of the
PRESIDENCY OF THE
REPUBLIC OF TÜRKİYE

Mustafa Âlî of Gallipoli and his Manuscript “Kavâ'idü'l-Mecâlis” ORDERS OF OTTOMAN'S SOCIAL LIFE

Prepared By
Mehmet Şeker

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES

Büyük gelecekle, büyük geçmişlerin bilgi ve birikimi üzerine inşa edilir.

Türkiye, ihtişamlı bir medeniyetin ve zengin bir tarihin meydana getirmiş olduğu büyük bir birikimin varisidir. Kökleri bilime, bilgiye, hikmete ve irfana dayanan bu birikim, ülkemizin geleceğinin inşası gayretlerinde de en önemli referansımız olmalıdır. Bu büyük birikimden yararlanmadığımız takdirde, geçmişimizi “müzelik bir emtia”ya dönüştürürüz, sağlıklı bir gelecek inşa edemeyiz.

Zira tarih, sadece geçmişte olup biten değil, aynı zamanda bugüne kalan, yarına da aktarılacak olandır. Milletler tarihte yalnızca geçmişlerini değil, geleceklerini de ararlar. Geçmişiyile barışamayan, tarihini yorumlayamayan, ecdadına yabancılaşan milletler, sağlıklı bir gelecek inşa edemezler.

Çağımıza ve geleceğe yapacağımız etki bakımından, sahip olduğumuz zengin mirası yeniden ve daha güçlü biçimde harekete geçirmemiz gerekiyor. Türkiye Bilimler Akademisi tarafından yürütölen “Türk-İslâm Bilim ve Kültür Mirası Projesi”ni, işte bu amaca yönelik bir çalışma olarak değerlendiriyorum.

Proje kapsamında, sosyal bilimler, İslâmî ilimler, Türkiyat, sağlık ve tabiat bilimleri ve teknik bilimler alanlarında hazırlanan eserlerin, bilim ve kültür hayatımıza kazandırılmasını takdirle karşılıyorum.

Bu vesileyle, eserlerin müelliflerini rahmet ve şükranla yâd ediyor, projenin hayata geçirilmesinde görev alan bilim adamlarımız ile TÜBA mensuplarını kutluyorum.

Recep Tayyip Erdoğan

T.C. Cumhurbaşkanı

Takdim

Sürdürülebilir kalkınma; “güçlü makroekonomik politikalar” ile “rekabeti odağına alan yapısal reformların” bir arada uygulanması ile mümkündür. Rekabette söz sahibi olabilmek ise; bilimsel ve teknolojik gelişmelerden en iyi şekilde faydalanmak, bu gelişmeleri içselleştirmek ve bir sonraki adımı da tasarlamakla mümkün oluyor. Bunu başarabilen ülkeler gelişmişlik konusunda rakiplerini geride bırakıyor ve küresel ekonomide daha fazla söz sahibi olmaya başlıyor.

Bilimsel ve teknolojik gelişme “yeni”, “daha iyi” ve “keşfedilmemiş” olanı arama çabasıdır. Fakat bu çaba, geçmişten asla kopuk değildir. Geçmiş mirasın çok daha iyi anlaşılması, geleceğin daha sağlam inşası için bir zorunluluk olarak karşımıza çıkıyor. Türkiye tam da bu noktada, bulunduğu coğrafya ve sahip olduğu eşsiz tarihi ve kültürel birikimiyle ciddi bir karşılaştırmalı üstünlüğe sahiptir. Türk-İslâm medeniyetinin kadim bir üyesi olarak; insanlığın bilimsel, teknik ve kültürel gelişimine çok somut katkıları olan bir medeniyetin mirasçısıyız.

Türk-İslâm medeniyetine ait eserlerin gün ışığına çıkarılması; yeni kuşakların geçmişten feyz alarak daha güçlü bir motivasyonla yola devam etmesine katkı sağlayacaktır. Bu eserler ayrıca, bilim, Ar-Ge ve yenilikçilik konusundaki politikaları-

mız için de girdi sunarak, farklı bakış açılarından faydalanma imkanı verecektir. Bu kapsamda, Sayın Cumhurbaşkanımızın himayelerinde, Türkiye Bilimler Akademisi (TÜBA) tarafından yürütülen “Türk-İslâm Bilim Kültür Mirası Projesi”ni çok değerli ve benzersiz bir adım olarak görüyorum. Proje; matematik, astronomi, tarih, coğrafya, edebiyat ve felsefe gibi alanlarda saygıdeğer İslâm âlimleri tarafından hazırlanan eserleri bilim dünyasına kazandırmayı amaçlıyor.

Yüksek himayeleri için Sayın Cumhurbaşkanımıza şükranlarımı arz ediyorum. Başta TÜBA çalışanları olmak üzere, bu çok kıymetli proje için emeği geçen herkesi içtenlikle tebrik ediyorum. Eserlerin yazarlarını rahmet ve hayırla yâd ediyor, Projenin Milletimizin bilimsel ve topyekün kalkınması için yararlı olmasını diliyorum.

Mustafa Varank

T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanı

Sunuş

Ülkelerin bilimsel ilerlemesi ve yenilikçilik performansı, topyekûn kalkınma ile uluslararası rekabette üstünlük sağlama bakımından stratejik öneme sahiptir. Toplumların geleceğinin güvenle inşası ve refahın toplumun tüm katmanlarına yayılması bilimin, bilimsel düşünce ve yaklaşımların önemsenmesi ve yaygınlaştırılması, gençlerin bilim ve araştırma alanına yönlendirilmesi, bilimsel çalışma ve başarıların teşvik edilmesi ile mümkündür. Bu konular, dünyadaki bilim akademilerinde olduğu gibi milli akademimiz Türkiye Bilimler Akademisi'nin (TÜBA) amaç ve görevleri arasında yer almaktadır. Belirlenen hedeflere ulaşmak için sahip olduğumuz medeniyet birikimini iyi anlamak zorundayız.

Millet olarak, önemli bir bölümü gün ışığına çıkarılmayı ve değerlendirilmeyi bekleyen zengin bir bilim ve kültür mirasına sahip bulunuyoruz. Bu mirasın daha görünür ve yararlanılır kılınması, bugünkü ve gelecekteki bilimsel performansımız ve ulusal hedeflerimize ulaşmamız açısından büyük önem taşımaktadır. Tarihsel birikim ve mirasın ortaya çıkarılması ve değerlendirilmesi, diğer yararları yanında, bilimsel ilerleme ve yenilikçi çalışmalar için gerekli cesaret, özgüven ve motivasyona yapacağı katkı bakımından da büyük önem taşımaktadır.

Gelibolulu Mustafa Âlî'nin *Kavâ'idü'l-Mecâlis*'i, eğitim tarihimiz için son derece kıymetli bir eserdir. Ayrıca toplumsal hayatımızda eskiden görülen düzensizlikleri ve yanlış davranışları düzeltmeyi de hedefleyen bu eser, toplum içinde insanların nasıl davranması gerektiğini gösteren, görgü ve adâb-ı muâşeret kurallarını açıklaması açısından günümüzde de dikkat çekici bir kaynaktır. Bu tür eserler sayesinde toplumsal hafıza ve mirasımıza dair yeni keşiflere de kapı aralanacaktır.

Ülkelerin ekonomik gelişmişlik ve kalkınma yarışında son iki yüzyıldır devam eden göreceli konumumuz ile geleceğe yönelik yüksek amaçla-

rımız dikkate alındığında, bireysel ve toplumsal düzeyde sağlıklı bir benlik/kimlik ve özgüven inşası ile güçlü bir ekosistem ve kültürün oluşturulmasına gerek olduğu ve bu konuda her Türk kurumunun katkı ve destek sağlamanın ulusal bir görev olduğu açıktır.

TÜBA Türk-İslâm Bilim Kültür Mirası Projesi, ülkemizin millî bilimler akademisi olma sorumluluğu ile Kalkınma Bakanlığı'nın mali desteğiyle 2014 yılında başlatılmıştır. Proje kapsamında Türk-İslâm medeniyeti havzasında, fen, mühendislik, Türkiyat, sosyal bilimler, dinî ilimler gibi alanlarda eski-farklı Türk lehçeleri ile diğer dillerde üretilmiş, uzman bilim insanlarımızca seçilen 100 eserin, imkân ve ihtiyaca göre transliterasyonu, tıpkıbasımı ve/veya tercümesi yapılarak yayımlanması yoluyla bilim ve kültür âleminin ve gelecek kuşakların istifadesine sunulması hedefi doğrultusunda yayınlarımız devam etmektedir.

TÜBA Türk-İslâm Bilim Kültür Mirası Projemiz, çok sayıda paydaşın doğrudan ve dolaylı katkı ve desteklerinin eseridir. Projemizin başlangıçtan beri Sayın Cumhurbaşkanımızca desteklenmesi ve 2018 yılı başından itibaren resmen Cumhurbaşkanlığı himayelerine alınmış olması, Akademimiz açısından büyük bir onur ve teşvik kaynağı olmuştur. Bilime ve projemize verdikleri çok değerli destek ve yüksek himayeleri için Sayın Cumhurbaşkanımız Recep Tayyip Erdoğan'a kalbî şükranlarımızı arz ediyorum.

Bugüne kıyasla oldukça kısıtlı koşullarda bilimsel mirasımızı oluşturan eserleri kaleme alan bilim ve kültür tarihimizin kahramanlarını rahmet ve şükranla yad ediyorum. Bu eserlerin çoğaltılması, saklanması ve bugüne ulaşmasında rol alan isimsiz kahramanları da saygıyla anıyorum.

Eserlerin transliterasyonu, tıpkıbasımı ve/veya tercümesi ve tahlilini yaparak günümüzün ve geleceğin okuyucu ve araştırmacılarına ulaşmasını sağlayan bilim insanlarımıza müteşekkirimiz. Yayına hazırlık ve basım sürecinde rol alan Akademi üyelerimiz, bilim insanlarımız ve çalışanlarımız ile projeye katkı sağlayan tüm paydaşlarımıza da teşekkür ediyorum. Ayrıca, Türk-İslâm Bilim Kültür Mirası Projesi'nin hayata geçirilmesinde katkılarından ötürü Prof. Dr. Ahmet Cevat Acar'a minnettarız.

TÜBA Türk-İslâm Bilim Kültür Mirası Projesi kapsamında yayımlanan eserlerin milletimizin bilimsel ilerlemesi ve topyekûn kalkınması ile medeniyet ihyası/inşası süreci bakımından yararlı olmasını diliyorum.

Prof. Dr. Muzaffer Şeker

TÜBA Başkanı

Prof. Dr. Mehmet Şeker

ORCID: 0000-0002-4732-5190

1947 yılında İzmir'de doğdu. İlk, orta ve yükseköğrenimini İzmir'de tamamladı. Daha sonra sırasıyla Manisa İmam-Hatip Lisesi Meslek Dersleri öğretmenliği ile İzmir Atatürk Lisesi Din Bilgisi dersi öğretmenliği görevinde bulundu. 1975 yılında Milli Eğitim Bakanlığının açtığı imtihanı kazanarak Erzurum Yüksek İslâm Enstitüsü İslâm-Türk Medeniyeti Tarihi dersi öğretim üyeliğine atandı. 1979 yılında İzmir Yüksek İslam Enstitüsü İslâm-Türk Medeniyeti Tarihi dersi öğretim üyesi ve Müdür Yardımcılığı görevine nakledildi. Adı geçen Enstitü'nün 2547 sayılı Yüksek Öğretim Kanunu ile 20 Temmuz 1982 tarihinde İlahiyat Fakültesine dönüştürülerek Dokuz Eylül Üniversitesine bağlanmasından sonra bu Fakültenin İslâm Tarihi Anabilim Dalı öğretim elemanı ve Dekan Yardımcılığı ile İslâm Medeniyeti ve Sosyal Bilimler Bölümü Başkanı olarak görevlendirildi. Bu görevlerinden 1984 yılında yurt dışına gittiği için ayrıldı. 1999-2002 tarihleri arasında ikinci defa dekan yardımcılığı görevini yürüttü. Bu arada İslâm Tarihi ve sanatları bölümü başkanlığı (2008-2011) da yürüttü. 20 Ekim 2008 tarihinde atandığı Dokuz Eylül Üniversitesi Din Bilimleri Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü ve aynı üniversitenin İlahiyat Fakültesinin, İslâm Tarihi Anabilim Dalında öğretim üyesi olarak görevinden 01 Temmuz 2014 tarihinde emekli olmuştur.

26 Ağustos 2014 tarihinden itibaren de Uşak Üniversitesi İslâmî İlimler Fakültesi Öğretim Üyeliğine atanmıştır. Adı geçen üniversitede İslâm Tarihi ve sanatları bölüm başkanı ve öğretim üyesi olarak sürdürdüğü görevinden Mart 2022 tarihinde emekli olmuştur.

Aynı zamanda 2009 yılında İzmir'de kurulan ve kurucuları arasında yer aldığı İslâm Tarihçileri Derneğinin başkanlığını da 2021 yılına kadar yürütmüştür.

Atatürk Üniversitesi İslâmî İlimler Fakültesine bağlı olarak sürdürdüğü doktora çalışmasını 23.10.1978 tarihinde tamamlayarak İslâm Kurumları Tarihi dalında doktor unvanını aldı. 1983 yılında Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde Yardımcı Doçent, 02.10. 1989 tarihinde de İslâm Tarihi, İslâm Uygarlığı ve Kültürü Anabilim Dalında Doçent oldu. 14.02.1995 tarihinde de Profesörlük payesine yükseltildi.

1973 yılında Irak ve 1984-1986 yıllarında da Tunus hükümetinin Hükümetimiz emrine tahsis ettiği burslardan yararlanarak adı geçen ülkelerde bilgi görgü ve ihtisasını artırıcı çalışmalarda bulundu.

Milliyet gazetesinin 1971 yılında açtığı "Türk Anadolu" konulu yarışmada, *Fetihlerle Anadolu'nun Türkleşmesi ve İslamlaşması* başlıklı çalışması ile jüri tarafından ikincilik ödülüne lâyık görüldü. 1991 yılında da Kültür Bakanlığının açtığı "Ahilik Kültürünü Araştırma" yarışmasında da *İbn Batuta'ya Göre Anadolu'nun Sosyal Kültürel ve İktisadî Hayatı ile Ahilik* konulu eseriyle de mansiyon ödülü

aldı. 25. Kasım 2012 tarihinde Manchester’de “A Celebration of Engagemen-
tand Communicationthe QuilliamWay” “Sheikh Abdullah QuilliamAwards”
ödülüne layık görüldü. Yurt içinde ve yurt dışında alanı ile ilgili kongre, sem-
pozyum ve panellere tebliğlerle katıldığı gibi aynı zamanda birçok bilimsel
toplantının düzenlenmesinde tertip komitesi başkanı olarak görev üstlendi.
Yayımlanmış yirmi telif eseri ile tercüme ve editörlüğünü yaptığı birçok yayını
bulunmaktadır.

Ayrıca bazı bilimsel dergilerde hakemlik yapmaya devam etmekte olup aynı
zamanda bazı Üniversitelerde ve akademik organizasyonlarda bilim kurulu
üyeliklerinde de görev aldı.

Evli ve üç çocuk babasıdır.

Prof. Dr. Mehmet Seker

ORCID: 0000-0002-4732-5190

Professor Mehmet Seker was born in 1947 in İzmir where he completed his
primary, secondary and higher education. Later, he worked as a vocational
course teacher at Manisa Imam-Hatip High School and a Religious Studies
teacher at İzmir Atatürk High School, respectively. In 1975, he successfully
passed the examination conducted by the Ministry of National Education
and was appointed as a lecturer in the History of Islamic-Turkish Civilization
at Erzurum Institute of Islamic Studies. In 1979, he moved to Izmir Institute
of Islamic Studies as a Deputy Director of the Institute and a lecturer in the
History of Islamic-Turkish Civilization. The Institute was transformed into a
Faculty of Theology in July 1982, and affiliated with Dokuz Eylül University.
Following this, he was appointed as a Deputy Dean of the Faculty, Head of
and a lecturer in the division 'Islamic Civilization and Social Sciences of the
Department of Islamic History'. He served as a deputy dean of the faculty
for the second time between 1999 and 2002. He also worked as the Head
of the Department of Islamic History and Arts between 2008 and 2011.
In addition, he was appointed as the Director of the Research Institute of
Religious Sciences at Dokuz Eylül University in 2008. He took retirement
from his positions at Dokuz Eylül University in July 2014.

In 2014, following his retirement, he was appointed as a faculty member of
the Faculty of Islamic Sciences at Uşak University, where he was also the
head of the department of Islamic History and Arts. He retired from his
positions in March 2022.

Professor Seker led the foundation of the Association of Islamic Historians
in Turkey, and became the founding director of the association, he contin-
ued this position until 2021.

He completed his doctoral education in the History of Islamic Institutions at the Faculty of Islamic Sciences of Atatürk University in Erzurum in October 1978. He became an Assistant Professor, Associate Professor and Professor in the Faculty of Theology of Dokuz Eylül University in 1983, 1989 and 1995, respectively. He won scholarships allocated by the Iraqi government in 1973, and by the State of Tunisia through 1984-1986 where he carried out studies to increase his academic knowledge, experience and expertise in these countries.

In 1971, he was awarded a second prize by the jury with his work "Turkification and Islamization of Anatolia through Conquests" in the competition themed "Turkish Anatolia" opened by the Milliyet newspaper. He was the recipient of the runner-up award for his work "The Cultural and Economic Life of Anatolia and Ahi Order According to Ibn Batuta" for "Research on Ahi Culture" competition organized by the Turkish Ministry of Culture in 1991. He was also the recipient of an award for his work on Abdullah Quilliam for "Sheikh Abdullah Quilliam Awards" by the Quilliam Foundation in Manchester (UK) in November of 2012.

He has organised and participated in numerous congresses, symposiums and panels related to his field in Turkey and abroad. He was the chairman of the organization committee of several scientific meetings. He continues researching and writing articles and books, delivering talks, and acting as a referee in several scientific journals, and getting involved with the organisation of scientific meetings.

He is the father of 3 children.

İçindekiler

Takdimler ve Sunuş

Özet	21
Önsöz	27
Teşekkür	31
Giriş	33

BİRİNCİ BÖLÜM

Gelibolulu Mustafa Âlî'nin Hayatı ve Şahsiyeti	37
Hayatı	37
Âlî'nin Şahsiyeti	42
İlmî ve Edebî Şahsiyeti	43
Kişiliği	46
Âlî'nin Eserleri	51

İKİNCİ BÖLÜM

Âlî'nin Kavâ'idü'l-Mecâlis'i

Tahlil Denemesi Ve Tenkitli Metin Neşri	53
Kavâ'idü'l-Mecâlis'in Yazılışı, Nüshaları ve Muhtevâsı	55
Kavâ'idü'l-Mecâlis'in Yazılışı	55
Kavâ'idü'l-Mecâlis ve Mevâ'idü'n-Nefâ'is fi Kavâ'idü'l-Mecâlis	57
Kavâ'idü'l-Mecâlis'in Dil ve Üslubu	59
Kavâ'idü'l-Mecâlis'in Kaynakları	60
Eserin Nüshaları	61
Kavâ'idü'l-Mecâlis'in Muhtevâsı	63

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Kavâ'idü'l-Mecâlis'in Tenkitli Metni	79
--	----

Tenkitli Metin	81
-----------------------------	----

Tıpkıbasım	113
-------------------------	-----

Bibliyografya	169
---------------------	-----

Table of Contents

Preface

Abstract	23
Foreword	27
Acknowledgements	31
Introduction	33

FIRST CHAPTER

Mustafa Âlî of Gallipoli: His Life, Personality and Works	37
Life	37
Personality	42
Works	51

SECOND CHAPTER

Preparation, Content and Versions of “Kavâ'idü'l-Mecâlis”	53
Planning, Preparation and Contents of “Kavâ'idü'l-Mecâlis”	55
Planning and Preparation of “Kavâ'idü'l-Mecâlis”	55
Kavâ'idü'l-Mecâlis and Mevâ'idü'n-Nefâ'is fî Kavâ'idü'l-Mecâlis	57
Language and Style of “Kavâ'idü'l-Mecâlis”	59
Sources of “Kavâ'idü'l-Mecâlis”	60
Versions of “Kavâ'idü'l-Mecâlis”	61
Contents of “Kavâ'idü'l-Mecâlis”	63

THIRD CHAPTER

Transcribed Version and Identical Copy of “Kavâ'idü'l-Mecâlis”	79
Transcribed Text	81
Facsimile	113
Bibliography	169

Özet

Gelibolulu Mustafa Âli, medrese tahsilini tamamladıktan sonra, önce medrese müderrisi olmak üzere “*mülâzemet*” yazılmışsa da daha sonra, ilim yolunda çalışmayı terk ederek h.968/m.1560-1561’de ilk eseri “*Mihr ü Mâh*”ı sunduğu Şehzâde Selim (II)’e divan kâtibi olarak görevlendirilmiştir.

Gördüğümüz kadarı ile görevi gereği olarak Osmanlı Devletinin doğusundan batısına, kuzeyinden güneyine kadar birçok yerinde bulunmuş olan Âli, vazifesi gereği Osmanlı coğrafyasını, toplumunu ve devletin işleyişi ile müesseselerini yakından tanıma imkânını elde etmiştir. Altmışa yakın irili ufaklı eseri bu bakımdan önemi hâizdir. XVI. yüzyılın Osmanlı Devletini ve coğrafyasını yakından tanıma imkânını elde eden Âli’nin çağının sosyal yaşayışını aksettirmesi yanında eserlerinde insanların psikolojisine nüfuz eden gözlemlerini de aktardığı görülmektedir.

Tarihçi olarak ün kazanan Âli’nin, tarih ilmini de tenkitçi bir gözle ele aldığı bilinmektedir.

Âli’nin eserleri, Türk tarihinin, özellikle Osmanlı tarihinin XVI. asrının önemli kaynaklarından kabul edilmektedir.

Künhü’l-Ahbâr ve *Menâkab-ı Hünervârân* gibi benzeri eserler arasında önemli bir yer tutan iki eseri yanında; sosyal yaşayışı yerine göre eleştiren, yerine göre tahlilleri ile devrini anlatan

Kavâ'idü'l-Mecâlis ile ömrünün son aylarında kaleme aldığı *Mevâ'idün-Nefâ'is fî Kavâ'idü'l-Mecâlis* adlı eserleri ile de XVI. yüzyıl Osmanlı toplum hayatı için eşine ender rastlanan kaynak eserler bırakmış bulunması dikkat çekicidir.

İşte Âlî'nin yukarıda adlarını saydığımız bu eserleri arasında yer alan “*Kavâ'idü'l-Mecâlis*”inden günümüz araştırmacılarının istifade edebilmeleri için eserin özellikleri ve mahiyeti hakkında bilgi vererek tenkitli bir metin neşri yapmayı da uygun bulduk.

Klasik İslâmî-Türk edebiyatı örnekleri arasında yer alan âdab ve ahlâk kitaplarında görüldüğü gibi “*Kâ'ide*”ler (Kurallar) hâlinde yazılan bu eser, uzunca bir mukaddime ile manzume olarak kaleme alınan hâtîme'den ayrı on bölümden meydana gelmektedir. Her bölüme ayrı başlıklar konularak yazılmıştır. Her başlığı ayrı ayrı özetleyerek *Kavâ'idü'l-Mecâlis*'in muhteviyatını tanıtmaya çalışacağımız eserin yazılış sebebini anlatırken mukaddimenin bir özetini de verdiğimiz belirtmek isteriz. Ayrıca son bölüme de eserin yazma bir nüshasının tıpkıbasımını da eklemeyi uygun bulduk.

Abstract

Mustafa Âli of Gallipoli was initially appointed as the director of a madrasa following the completion of his education. He later left his studies and was appointed as the council clerk in H.968 (AD 1560-1561) when he wrote his first book “Mihr u Mah”, which he dedicated and presented to Prince Selim (Selim the 2nd).

As far as we can see, Âli travelled through many parts of the Ottoman State from east to west, and north to south. He had the opportunity to get to know Ottoman geography, society, and institutions, which is why about his sixty published works of different sizes are particularly important.

In addition to reflecting on social life of the 16th century Ottoman State, Âli had the opportunity to get to know the state closely. He also conveyed his observations that penetrated the psychology of the people in his works.

Âli, who became famous for his historian identity, is also known to have also critically approached historiography.

Âli's works are regarded as one of the most important sources of Turkish history, especially the 16th century Ottoman history.

Along with his several important works such as “Künhü'l-Ah-

bar” and “Menâkib-ı Hünerverân”, he authored “Kavâ'idü'l-Mecâlis”, which criticized and analyzed the social life of the Ottoman citizens, and “Mevâ'idün-Nefâ'is fi Kavâ'idü'l-Mecâlis” that he authored in the last months of his life are two unique sources of the Ottoman's social life in the 16th century.

We believe that publishing such a critical text by giving information about the features and nature of the work would enable today's researchers benefit from the above mentioned works.

Similar to the books of social ethics and morality, which are examples of classical Islamic-Turkish literature, this book is written in the form of “Qaida” and it consists of ten chapters on the top of a long introduction section. Each chapter is written with separate titles.

While explaining the reason for writing this work, we strive to discern the content of “Kavâ'idü'l-Mecâlis”, providing the summary of the introduction section and summarizing each chapter separately.